

**КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

На правах рукопису

УДК 631.115:338.516 (043.3)

Супіханов Борис Карабаєвич

**ЦІНОВИЙ МЕХАНІЗМ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ
ПЕРЕХОДУ ДО РИНКУ**

Спеціальність 08.01.01 - Економічна теорія

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ - 1997

30.17
30.8
Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економічної теорії та господарської практики Київського національного університету імені Тараса Шевченка і на кафедрі економічної теорії та маркетингу Луганського сільськогосподарського інституту

Науковий керівник: академік НАН України, доктор економічних наук, професор **Чухно Анатолій Андрійович**, зав.кафедрою економічної теорії та господарської практики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор кафедри управління та економіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Пелішенко Валентин Павлович**
кандидат економічних наук, доцент, зав.кафедрою економічної теорії Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова **Радченко Володимир Васильович**

Провідна установа: Інститут аграрної економіки, відділення цін та ринкової інфраструктури, м.Київ

Захист відбудеться "12" дек 1997 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26.001.13 в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (252033, м. Київ, вул. Володимирська, 64)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Київ, вул. Володимирська, 62)

Автореферат розісланий " _____ " _____ 1997 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради Леоненко П.М.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність теми дослідження. Ціна займає важливе місце в економіці різного типу (централізовано-плановій, ринковій, змішаній). Це тонкий, гнучкий інструмент і в той же час могутній важіль управління економікою.

Лібералізація цін 1992 року різко змінила методологію формування цін та цінову ситуацію в народному господарстві України. Напрацьовані за десятки років принципи формування цін стали практично непридатні. Протягом багаторічного періоду зволікання реформ в такій мірі заплутали всі економічні категорії, що повністю втратили реальне уявлення про фактичні економічні параметри виробництва.

Особливо погано те, що стосується головної категорії - ціни товару, яка в ринковій економіці виступає регулятором і відображає як стан попиту на продукцію, так і витрати на неї.

Розвиток ринкового ціноутворення на сільськогосподарську продукцію є частиною загального процесу формування більш гнучкого та ефективного економічного механізму, складеного із цін, механізму підтримки прибутків та захисту вітчизняних товаровиробників.

Вихід із кризової ситуації економіки України складається в кінцевому рахунку в створенні умов для виявлення об'єктивних економічних категорій. Перш за все потрібно забезпечити установлення реальної ціни продукції, не можна забувати, що ціна є однією з основних форм існування товаро-грошових відносин. Уже в перехідний період до ринкових відносин ці якості ціни повинні проявлятися в повній мірі. Більша частина аспектів, які мають безпосереднє відношення до поставленої проблеми, безумовно і раніше привертала увагу економістів Брусову Г.І., Бачуріна А.В., Буздалова І.Н., Борхунова А.І., Гужина Є.І., Єжова А.Н., Єсіпова В.Є., Єфімчука, Завадцького І.О., Злобіна Є.Ф., Льїних А.Р., Кандибу А.І., Калиту Н.С., Колосова Н.Д., Крилова Г.Д., Купрінова Е.П., Казанцева С.З., Лукінова І.І., Михалева А.А., Приходько В.М., Попова В.Д., Павлова В.С., Пешехонова В.А., Щастливцеву Л.І., Сидорова М.Н., Салімжанова І.Н., Сагайдака Е.А., Чурсіна А.М., Швиданенькова Г.А. та інших.

Разом з тим, за наявними публікаціями не можливо скласти чітке уявлення, що потрібно робити на практиці на рівні сільськогосподарського підприємства, регіону, щоб збільшити позитивний вплив процесу ціноутворення на зростання ефективності аграрного сектору економіки України.

Сучасний аналіз проблем ціноутворення в аграрному секторі економіки України та вибір оптимальних заходів вдосконалення ціноутворення будуть сприяти подоланню його кризового стану та становленню ринкових відносин.

В процесі дослідження були вивчені та узагальнені праці вітчизняних та зарубіжних авторів в сфері економічної теорії ціноутворення, проаналізовані законотворчі акти, укази Президента України, постанови уряду України з питань економічного розвитку АПК та ціноутворення, а також нормативно-методична документація.

ІНБ ім. В. Стефаніва
АН України

1.2. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом та об'єктом дослідження стали сучасні економічні явища механізму ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. локальні питання оптимального розвитку удосконалення економічних відносин в процесі ціноутворення вивчалися на досвіді роботи аграрного сектору економіки Луганської області та в цілому по Україні. Інформативно-фактологічною базою дослідження стали матеріали статистичних та господарських органів України, Луганської області, опубліковані в пресі, а також конкретні дані, отримані дисертантом в процесі підготовки матеріалів на сільгоспідприємствах, вивчався стан та вплив механізму ціноутворення на їх фінансову економічну базу. Для вивчення рівня цін були проведені дослідження на сільгоспідприємствах, метою яких став аналіз впливу ціноутворення на розвиток виробництва.

Актуальність розглянутої проблеми визначається рядом питань, з яких потрібний подальший теоретичний аналіз та розроблення рекомендацій по практичному застосуванню. На сьогодні немає єдиних поглядів в питаннях методології та організації ціноутворення, у визначенні суспільно-необхідних витрат, в питанні впровадження гарантованих закупівельних цін, заставних цін. Йде дискусія по дотаціях з державного та місцевих бюджетів для сільгосптоваровиробників, немає єдиної концепції формування цінового механізму в АПК України.

Відсутнє чітке уявлення в обгрунтованості моделі ціни, отримання такого рівня прибутку, який міг би забезпечити відтворення виробництва.

Слабо висвітлені питання особливості керівництва процесами ціноутворення в умовах переходу до ринкової економіки, становлення різних фінансових платежів (в першу чергу на додаткову вартість), платежі за використані ресурси, а також питання принципів та практики регулювання цінового паритету в АПК.

Ці дослідження є частиною плану науково-дослідної роботи кафедри економічної теорії та господарської практики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка на 1995-1999 рр. по темі "Проблеми переходу до ринкової економіки".

1.3. Мета дисертаційних досліджень. Метою дисертаційних досліджень є вивчення закономірностей, тенденцій та особливостей ціноутворення і розроблення на їх основі теоретичних положень та практичних рекомендацій по АПК України та Луганської області.

Реалізація поставленої мети встановила необхідність рішення наступних завдань:

- за підсумками аналізу формування цін встановити найважливіші аспекти удосконалення механізму ціноутворення в сучасних умовах в агропромисловому комплексі;
- уточнити суттєвість суспільно-необхідних витрат, дати їх кількісну та якісну характеристику;
- розглянути проблему дотацій з державного та місцевих бюджетів для сільськогосподарських товаровиробників;

- розробити єдину концепцію формування цінового механізму в АПК України;
- вивчити проблеми управління процесами ціноутворення в умовах переходу до ринкової економіки;
- виявити принципи та обґрунтувати практичні рекомендації регулювання цінового паритету в АПК;
- визначити місце держави в питаннях цінового регулювання;
- розробити практичні рекомендації по удосконаленню цін на товари сільськогосподарського виробництва.

1.4. Наукова новизна дослідження. Обґрунтована необхідність поєднання ринкового механізму утворення цін та їх державного регулювання. В сучасних умовах становлення ринкових відносин дуже важиве науково обґрунтоване державне регулювання цін.

Наукова новизна дисертаційних досліджень полягає також в наступному: в механізмі формування вартості та суспільно-необхідних витрат праці відомо роль відіграє суспільна корисність. Разом з тим багато економістів заперечують роль суспільної корисності як фактора суспільно-необхідних витрат праці (СНВП), що значно спрощує процес їх формування.

Кількісна ознака СНВП є результатом і якісної ознаки. Не сформувавшись кількісно, СНВП не сформується і якісно. Обидва ці процеси починаються одночасно і протікають паралельно.

В економічній літературі кількісна ознака СНВП подається по-різному, особливо з питань визначення її одиниці виміру. Більшість економістів розпочинають дослідження кількісної ознаки СНВП з витрат праці суспільно необхідної для виробництва одиниці споживчої вартості даного виду, без зв'язку з витратами праці, суспільно необхідними для виробництва всієї маси споживчих вартостей даного виду.

Сьогодні вартість одиниці або інакше суспільні витрати виробництва, визначаються суспільно необхідними витратами, в ролі яких виступають середні фактичні витрати на виробництво продукції. Отже, середні витрати ототожнюються з вартістю, незалежно від того, наскільки близько до стану економічної рівноваги знаходиться економіка. Не враховуються вимоги закону вартості, внаслідок чого діючий механізм ціноутворення не є противовитратним, а в повному розумінні цього слова - витратним. Чим більше витрати, тим більш обґрунтовані на них ціни, тим краще з точки зору виробника виглядають всі об'ємні і похідні від них показники. Тому треба перебудувати систему управління економікою, використовуючи закон вартості, на основі якого повинні формуватися СНВП.

Визначені основні завдання держави в питаннях регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, серед яких головне місце в системі державного регулювання агропромислового виробництва буде займати забезпечення цінового паритету між сільським господарством та промисловістю, підтримка прибутків сільгосптоваровиробників на рівні достатньому для відтворення виробництва. Для збалансованого розвитку аграрного комплексу при прогнозуванні цін необхідно забезпечити :

- оперативний контроль за цінами на промислові засоби виробництва та послуги на продукцію сільського господарства та переробної промисловості;
- відпрацювання механізму підтримки прибутку сільськогосподарських товаровиробників в умовах ринку;
- узгодження цін та фінансово-кредитної політики на продовольчих та сировинних ринках з іншими членами Співдружності;
- порівняну оцінку тенденцій зміни цін на продукцію харчування та основні промислові товари для сільського господарства в Україні, на світовому ринку.

Щоб знизити тиск цін, встановлених на проміжну продукцію, на роздрібні ціни на найважливіші продовольчі товари, необхідно використовувати спеціальні регулятори в вигляді:

- дотаційних доплат з боку держави за кожен одиницю реалізованої сільськогосподарської продукції по узгоджених контрактах між сільськогосподарськими товаровиробниками та державними заготівельними організаціями;
- встановити мінімальні ставки податку на додану вартість на продовольчі товари;
- впровадження порядку декларування цін та встановлення граничних нормативів рентабельності для підприємців-монополістів переробних галузей промисловості;
- розширення можливостей місцевих бюджетів для використання дотацій на продовольчі товари на регіональному рівні;
- встановлення гранично-допустимих постачально-збутових та торговельних надбавок до оптових цін на продовольчу продукцію та скорочення кількості торгових посередників.

Запропонована концепція формування механізму АПК України включає в себе:

- процес прогнозування цін, побудову цінових моделей, заходи, спрямовані на стимулювання виробників сільськогосподарської продукції при допомозі диференціювання цін;
- державне регулювання цін.

Основним змістом концепції ціноутворення є:

- побудова системи цін на продукцію всіх галузей підкомплексу на єдиній методологічній основі;
- створення збалансованої системи цін (закупівельних, оптових, роздрібних), які забезпечують міжгалузевий еквівалентний обмін, стійкі і рівновігідні умови на всіх стадіях виробництва кінцевого продукту;
- підвищення економічної обґрунтованості всіх видів цін, зростання їх стимулюючої ролі у виробництві конкурентно-здатної продукції високої якості;
- раціональне співвідношення вільного ціноутворення з державним регулюванням.

При цьому міжгалузеві співвідношення та регулювання всіх видів цін в підкомплексах визначає ринкова ціна на кінцеву продукцію, основу якої повинні складати суспільно-необхідні витрати праці на її виробництво.

При обґрунтованості гарантованих закупівельних цін правомірним є перехід на концепцію єдиних закупівельних цін, що передбачають відмову від цінового зонування.

Гарантованими закупівельними цінами можуть виступати цільові ціни, що являють собою граничний рівень гарантованої закупівельної ціни.

При встановленні цінового паритету на промислову та сільськогосподарську продукцію застосовують різні галузеві методи визначення цін. В оптових цінах на промислові засоби виробництва норматив рентабельності вираховується по відношенню до виробничих фондів, в закупівельних цінах на продукцію сільського господарства до середньозональної собівартості. Різний методологічний підхід до встановлення нормативу рентабельності, що закладається в ціни, робить несумісну оцінку СНВП, що використовується для встановлення рівня цін на продукцію сільського господарства та промисловості.

Пропонується впровадити в сільському господарстві норматив рентабельності, який використовується в промисловості.

1.5. Теоретичне та практичне значення роботи. Теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження, виявлені тенденції та особливості ціноутворення мають теоретичне та практичне значення для удосконалення ціноутворення в АПК. Зроблені висновки дають можливість обґрунтувати напрями та шляхи відновлення ціноутворення не методом випробувань та помилок, а з використанням науково-обґрунтованих положень, які базуються на широкому використанні економічних законів, а також можуть бути застосовані у викладанні загального курсу економічної теорії, спецкурсів, присвячених проблемам сучасних аграрних відносин.

1.6. Апробація досліджень. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжвузівській науково-теоретичній конференції, присвяченій 75-річчю Луганського сільськогосподарського інституту (1996 р.), на засіданні проблемної групи при кафедрі економічної теорії та маркетингу Луганського сільськогосподарського інституту (1997 р.), на засіданні наукової ради Луганського філіалу інституту економіки промисловості НАН України, на засіданні кафедри економічної теорії та господарської практики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1997р.).

За висновками досліджень підготовлені та прийняті до впровадження на виробництві рекомендації по практичному застосуванню “Системи ведення агропромислового виробництва в Луганській області на період 1997-2005 рр.” і “Удосконалення господарського механізму та економічних відносин по розвитку різних форм господарювання та власності”, розроблені в співавторстві з іншими фахівцями.

1.7. Структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох глав, які включають в себе дев'ять параграфів, висновку та списку використаної літератури, двадцять однієї таблиці.

Зміст:

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи ціноутворення в ринковій економіці.

1.1. Суспільно-необхідні витрати праці та характер їх формування в умовах переходу до ринку.

1.2. Принципи формування цін в сучасних умовах.

1.3. Економічний зміст та особливості проявлення функцій цін в ринковій економіці.

Розділ 2. Особливості управління процесом ціноутворення в умовах переходу до ринку.

2.1. Державне регулювання цін.

2.2. Цінові моделі.

2.3. Деякі проблеми та напрямлення стимулювання ціною в умовах переходу до ринкової економіки.

Розділ 3. Удосконалення цін на товари сільськогосподарського виробництва.

3.1. Методологічні аспекти стимулювання якості сільськогосподарської продукції ціною.

3.2. Вплив цін на розвиток сільського господарства.

3.3. Диференціація цін на сільськогосподарську продукцію.

Висновки та пропозиції

Список використаної літератури

Повний обсяг дисертації - 187 стор., в тому числі 21 таблиця, список використаних джерел (230 найменувань). Основні положення дисертації викладені в публікаціях загальним обсягом 4,52 д.ар.

2. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтована актуальність, предмет, ціль дослідження, завдання та методи дослідження, інформаційно-фактологічна база, методологічні та теоретичні підвалини досліджень, новизна досліджень, наукове та практичне значення дисертаційної роботи.

В першому розділі «Теоретичні основи ціноутворення в ринковій економіці» досить детально розглянуті суспільно-необхідні витрати праці як економічної категорії, єдність якості і кількості сторін цієї категорії, обгрунтоване місце та роль суспільної необхідності та суспільної корисності, їх облік в суспільно-необхідних витратах.

Виявляється вплив закону вартості на механізм ціноутворення, проаналізовані причини росту цін, особливу увагу звернено на інфляцію витрат, яка суттєво вплинула на українську економіку у вигляді спіралі «заробітна платня-ціни».

Розкрито основні ознаки функції ціни, подані кількісні та якісні їх поняття. Показано, що як основа вартісного механізму, ціна забезпечує порівняння та взаємозв'язок елементів господарського механізму, але тільки у взаємодії з іншими економічними важелями вона може успішно виконувати роль регулятора економіки.

Проведено аналіз економічних оцінок основних виробничих ресурсів, і в значенні основи таких оцінок - диференційної ренти. Введення рентних платежів

за використання природних ресурсів в значенні ціноутворюючого елементу є важливим заходом по удосконаленню ціноутворення, дозволяє більш точно враховувати народногосподарські витрати на виробництво ресурсів та ефективність їх застосування.

Економічна обґрунтованість ціни відіграє вирішальну роль під час зовнішньо-економічних відносин. В сільському господарстві суттєвий вплив має природний фактор, як результат, цінова еквівалентність тут повинна забезпечуватись в значній мірі економічною політикою держави, орієнтованої на створення механізму реалізації як у внутрішній, так і в зовнішньо-економічній ціновій еквівалентності. Дослідження показали, що на продукти сільського господарства і АПК в 80-і роки та на початку 90-х років різко погіршились «умови торгівлі» для сільського господарства, що проблема «ножиць» цін поглибилась, з цієї причини в комплексі заходів по удосконаленню ціноутворення важливе місце повинні зайняти заходи по підтримці цін з боку держави.

В другому розділі «Особливості управління процесом ціноутворення в умовах переходу до ринку» розглянуті питання державного регулювання цін в країнах зарубіжжя, відзначено, що держава в цивілізованих країнах не відокремлюється від контролю за ціноутворенням на внутрішньому ринку та від розумного регулювання цін, при цьому вирішує ці завдання різнобічними заходами з урахуванням особливостей розвитку ринкової економіки в кожній із країн. Досвід ціноутворення на сільгосппродукцію в цих країнах можна використовувати і в господарствах України при переході до ринкової економіки.

В зв'язку з соціальною значимістю продукції АПК ціни на неї в меншій мірі повинні піддаватись «шоковій терапії». Ціновий механізм повинен формуватись через систему вільних, обумовлених та регульованих державою (гарантованих, заставних та граничних) цін. Сполучення різних видів цін підвищує гнучкість системи ціноутворення, балансує запит та пропозицію.

Зроблений висновок про те, що дослідження економічних закономірностей ціноутворення дозволяє більш глибоко зрозуміти об'єктивні основи ціноутворення, більш правильно організувати роботи по керуванню ціноутворення на продукцію окремих галузей народного господарства.

Для збалансованого розвитку агропромислового комплексу при прогнозуванні цін необхідно забезпечити:

- оперативний контроль за цінами на промислові засоби виробництва та послуги, на продукцію сільського господарства та переробної промисловості;
- відпрацювання механізму підтримки прибутків сільськогосподарських виробників в умовах ринку;
- погодження цінової та фінансово-кредитної політики на продовольчих та сировинних ринках з іншими країнами;
- порівнянню оцінку тенденцій зміни цін на продукцію харчування та основні промислові товари для сільського господарства на Україні та світовому ринку.

В перехідний період ціни вимагають взаємозв'язку адміністративного регулювання та поступового розширення сфери дії ринкових елементів в обумовлених та вільних цінах.

Обґрунтований різновид моделей цін, відзначено, що серед економістів нашої держави та східно-європейських країн довгий час дискутується ряд принципових питань ціноутворення в сільському господарстві, таких як оптимальна модель ціни, об'єктивна база ціноутворення, найкращі засоби вилучення та перерозподілу диференційної ренти. Під час дискусій достатньо чітко визначились три концепції ціноутворення, головною лінією розмежування між якими стало питання про засоб включення в склад ціни чистого прибутку.

Найбільш прийнятною моделлю ціни для сільського господарства є скоректована модель «ціни виробництва», для чого пропонується ввести в склад ціни чистий прибуток пропорційно вартості основних та оборотних фондів з урахуванням вартості землі та сум заробітної платні. Закупівельні ціни повинні включати в себе норматив чистого прибутку в розмірах: по всіх виробничих фондах з землею - 6-7%, без землі - 15-17%. Показані достоїнства даної моделі в порівнянні з іншими схемами ціноутворення.

Розкрито деякі проблеми стимулювання ціною виробників сільгосппродукції. Відзначено, що одним з найбільших недоліків ціноутворення є нееквівалентний обмін. З аналізу отриманих матеріалів автор робить висновок, що підприємства-монополісти 1-3 сфер АПК різно підвищують ціни на промислову продукцію, в той же час на сільськогосподарську продукцію навпаки, стримуються через вкрай низьку купівельну спроможність населення. Така ситуація поставила сільськогосподарських товаровиробників на грань економічної катастрофи, банкрутства. Тому необхідний новий погляд на формування капіталу АПК, перш за все структури капіталу сільського господарства. Органам ціноутворення потрібно вирішити об'єктивні протиріччя між вимогами закону вартості та законами розвитку виробництва, між відхиленнями цін від вартості з метою стимулювання або обмеження виробництва та споживання окремих видів продукції.

В перехідний період необхідно підняти ціни на сільгосппродукцію до рівня суспільно необхідних витрат. Одночасно, розміру прибутків слід надати статус нормативу, який визначається суспільством через економічні структури держави.

Стимулюючий вплив цін на зростання ефективності виробництва проявляється як через загальний рівень цін, так і через розмір прибутку. Рівень прибутку є похідною від рівня ціни і виступає як суспільний норматив витрат, при цьому прибуток входить до складу ціни і визначається не особистими, а суспільними нормативами. На жаль, цей ефективний елемент ціноутворення відсутній в економічному механізмі АПК і взагалі в економіці України.

Одним із напрямків удосконалення економічного стимулювання є встановлення розмірів та джерел компенсації фінансових витрат сільськогосподарським товаровиробникам. Існують три головних джерела компенсації фінансових витрат сільгоспвиробникам за диспаритет цін:

- кошти державного та обласного бюджетів;
- позабюджетні фонди;
- прибуток населення.

Аналіз розглянутої проблеми підводить до висновку, що через наявність хронічного бюджетного дефіциту в Україні, сільському господарству не можна розраховувати на повну компенсацію витрат за рахунок бюджетних коштів. Часткова компенсація можлива за рахунок коштів позабюджетних фондів.

Серед напрямків економічного стимулювання цін визначається також впровадження гарантованих та заставних цін.

В третьому розділі “Удосконалення цін на товари сільськогосподарського виробництва” розглядаються методологічні аспекти стимулювання якості сільськогосподарської продукції ціною, ведеться дослідження єдності і протилежності витрат і споживчої вартості, показується, що розвиток сільського господарства в значній мірі залежить від успішного вирішення проблем якості, вказана роль цін в підвищенні якості продукції, розкриті принципи обліку в ціноутворенні якості продукції, методи обліку споживчих властивостей продукції при визначенні цін, основні причини падіння якості сільгосппродукції, розкриті економічні передумови визначення матеріальних стимулів за її підвищення, економічні важілі стимулювання якості, принципи її стимулювання за допомогою цін.

Проведений аналіз обліку якості продукції в АПК Луганської області дав можливість зробити висновок про те, що в складний період формування ринкових відносин ціни на багато видів сільгосппродукції визначаються в основному під впливом запитів та пропозицій. Набавка до ціни продукції підвищеної якості не визначається, але якість продукції впливає на обумовлену ціну.

Сільгосп підприємства Луганської області за збільшення обсягів виробництва продукції ціною не стимулюються, дотації на продукцію рослинництва та тваринництва з державного бюджету та регіональних бюджетів в 1995-1996 рр. не визначалися, з цієї причини стимулювання якості продукції на сьогодні не вирішене. Тоді як в перспективі, коли виробництво сільськогосподарської продукції буде збільшуватись, безумовно на перше місце вийде облік якості продукції в ціні.

Розкриті питання впливу цін на розвиток сільського господарства, відзначається, що лібералізація цін, а точніше відсутність будь-якого контролю за рухом цін в умовах збільшення дефіциту продовольства в країні, створених монопольних структур в сферах промисловості та обслуговування, слабого розвитку необхідної інфраструктури ринку привели до загострення диспаритету цін, руйнування сформованих за багато років господарських зв'язків.

Лібералізація цін розкрила міжгалузеві структурні та цінові диспропорції. Внаслідок руйнування старих відносин з'явилися нові проблеми:

- загально цінова незбалансованість та нестабільність;
- відставання сільського господарства в гонці цін (диспаритет цін);
- пошук найбільш ефективних форм цінового бюджетного регулювання;
- захист вітчизняного товаровиробника в конкурентній боротьбі.

Щоб ліквідувати диспаритет цін, необхідно, не застосовуючи жорстких обмежень в визначенні цін на промислові засоби виробництва для села, спочатку стримати їх зростання, а потім рухатись в напрямку до паритету цін. Для

вирішення цього завдання можливо використання декількох підходів. Один з них - державне регулювання цін на основні види матеріально-технічних ресурсів.

Питання про державну підтримку АПК в умовах становлення ринкових відносин має вирішальне значення.

Із аналізу фінансових показників діяльності 315 сільгосп підприємств видно, що тільки 22 господарства мають коефіцієнт платіжної спроможності 0,5, а 206 господарств - 0,2. Отже вирішення проблеми фінансування цих господарств з бюджету нереально.

Дослідження економічних підвалин забезпечення фінансової стабільності підприємств дало можливість автору виявити наступні невирішені питання:

- стабілізація собівартості, удосконалення форм стимулювання, система обліку, фінансові резерви;
- податково бюджетне регулювання;
- кредитне регулювання;
- регулювання інвестиційної діяльності;
- регіональні аспекти регулювання фінансової стабільності.

Цей блок проблем не може бути вирішений без удосконалення ціноутворення.

На основі фактичного матеріалу розкрита надзвичайно важлива проблема, що вимагає негайного вирішення - це повернення внутрішнього ринку збуту продовольчих товарів вітчизняним товаровиробникам, вказані шляхи вирішення цього завдання. Поставлене та досліджене питання диференціації цін, дякуючи чому можна вирішити дві проблеми: по-перше, надати можливість більш гнучкого впливу на напрям та структури сільськогосподарського виробництва, привести до співвідношення його пропозицію із запитом, який визначається потребою суспільства і тим самим створити гарантію збуту сільськогосподарської продукції. По-друге, диференціація цін дозволить створити нормальні умови для здійснювання розширеного відтворення у КСП інших сільгосп підприємствах в урожайні та неурожайні роки, по зонах країни та порах року.

Об'єктивна основа можливості та необхідності диференціації цін на сільгосппродукти нерозривно пов'язана з категорією споживчої вартості, її якістю та характером сільськогосподарської праці. В роботі висвітлені види диференціації, визначено, що на сьогодні диференційованих зональних цін не має ні в області, ні в державі.

На закінчення викладені основні методологічні, теоретичні та практичні пропозиції з досліджуваних проблем.

Суть їх зводиться до обґрунтування концепції ціноутворення в АПК в умовах становлення та розвитку ринкових відносин. Їх реалізація дозволить створити високоефективний агропромисловий сектор національної економіки, надасть можливість вирішення продовольчої проблеми, питань експорту продовольства, продовольчої безпеки держави.

3. ВИСНОВКИ

Дослідження актуальних проблем та перспектив розвитку ціноутворення в Україні та конкретно Луганській області дозволили дисертанту обґрунтувати такі основні положення та висновки:

3.1. Обґрунтований підхід до ціноутворення можливий лише як до органічного елементу усїєї системи функціонування народного господарства в умовах переходу до ринкових відносин. Тому заходи в сфері вдосконалення ціноутворення повинні бути ув'язані з діяльністю усїх дільниць господарського управління.

3.2. Розроблені проблеми якісної та кількісної визначеності вартісної основи ціни суспільно необхідних витрат, визначаючих вдосконалення ціноутворення. При розгляданні процесу становлення суспільно необхідних витрат треба відокремлювати два аспекти: формування суспільно необхідних витрат - об'єктивний процес; визначення суспільно необхідних витрат - суб'єктивний процес виявлення СНВП на основі пізнання об'єктивних закономірностей формування цих витрат.

СНВП формуються об'єктивно та можуть бути визначені (з відомою погрішністю) одним із засобів, вибір якого залежить від ступеня насичення товарами суспільної потреби.

Велику складність при вивченні СНВП викликає питання про фактори формування СНВП. Зроблено висновок про те, що СНВП - це постійно змінююча динамічна величина. Ця величина зароджується у взаємодії продавця та покупця, це співвідношення, яке залежить від стану економіки.

3.3. В управлінні ціноутворення важливо знати функції ціни та їх природу. Функції ціни - це зовнішнє проявлення об'єктивних притаманних ціні властивостей.

Ціна разом з системою економічних показників опосередкує усї вартісні показники та інструменти, тому дієвість ринкових важелів набагато залежить від рівня економічної обґрунтованості системи цін та вартісних показників ресурсів.

3.4. Протягом усїєї історії ціноутворення зусилля вчених та господарських працівників були спрямовані на усунення помилок в ціноутворенні, на наближення цін до суспільно-необхідних витрат. В умовах переходу до ринкової економіки зростання ролі попиту та пропозиції у визначенні цін, прогнози в ціноутворенні повинні розроблятися на основі нової методології та методики, відповідно до яких одним з найважливіших питань є сполучення ринкових механізмів саморегулювання динаміки усїх видів цін, використання при цьому досвіду зарубіжних фірм.

3.5. Для збалансованого розвитку АПК необхідно забезпечити послідовне та органічне сполучення ринкового попиту та пропозицій з державним регулюванням цін, оперативний контроль за цінами на промислові засоби виробництва й послуги; на продукцію сільського господарства та переробної промисловості, механізм державної підтримки сільськогосподарських виробників продукції в умовах ринку та ін.

Ціновий механізм АПК повинен формуватися щодо системи вільних, догівірних та регульованих господарством (гарантованих, заставних та граничних) цін. Сполучення різноманітних цін та методів їх визначення підвищує гнучкість системи ціноутворення, балансує попит та пропозицію.

3.6. Одним з найбільших недоліків ціноутворення є те, що діюча практика не забезпечує еквівалентний обмін та підтримку доходів сільгоспвиробників на належному рівні. Саме монопольне завищення цін на промислові засоби виробництва для села та заниження закупівельних цін на сільгосппродукцію є важливою причиною створення диспаритету цін.

3.7. Для цінового регулювання АПК пропонується введення в практику гарантованих закупівельних цін, які розглядаються як нижча границя, обумовлених цін на основні продукти сільського господарства. Їх застосування означає не тільки визнання світового досвіду, але разом з тим і прагнення України створити у себе ринковий механізм підтримки сільських товаровиробників.

3.8. Перехід України на ринкову економіку пропонує становлення принципово нової концепції створення цін на сільгосппродукцію. При проведенні реформи ціноутворення треба вирішити ряд методологічних питань. Так, сьогодні при визначенні цін на промислову та сільськогосподарську продукцію застосовуються різноманітні галузеві методики встановлення цін.

Різний методологічний підхід до визначення нормативу рентабельності, який закладається в ціні, не дає можливості зрівняти оцінку суспільно-необхідних витрат, яка використовується при визначенні рівня цін на продукцію сільського господарства та промисловості.

Пропонується застосувати єдиний метод обчислювання нормативу рентабельності як у промисловості, так і в сільському господарстві.

4. СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Цінова політика та створення системи цінового моніторингу і ринкового аналізу. (Розділ монографії «Система ведення агропромислового виробництва Луганської області на період 1997-2005 рр.» - Луганськ, 1997.- с. 87-91).
2. Державне цінове регулювання в сільському господарстві в умовах ринкової системи. (У співавторстві з Працюк Н.М. Матеріали науково-технічної конференції співробітників економічного факультету ЛСГІ до 75-річчя ЛСГІ, ювілейний випуск).- Луганськ, 1996.
3. Оперативний аналіз сільськогосподарського виробництва. (У співавторстві з Фірсовим Є.О., Кочетковим О.В.).- Донбас, Донецьк, 1987.- 2,52 ум.д.ар.
4. Вдосконалення господарського механізму та економічних відносин. Розвиток різноманітних форм господарювання і власності (у співавторстві з Іваненко В.М. Розділ монографії «Система ведення агропромислового виробництва Луганської області на період 1997-2005 рр. - Луганськ, 1997.- с. 55-68).
5. Організація маркетингової та комерційної діяльності. (Розділ вищевказаної монографії. с. 54-57).

6. Сучасний стан та тенденції розвитку агропромислового виробництва області. (Розділ вищевказаної монографії, с. 9-20).
7. Розвиток селянських (фермерських) господарств (в співавторстві з Наумовим Ю.Ф., Ксенофонтовим Т.В. Розділ вищевказаної монографії. с. 44-45).
8. Внутрішньогосподарська кооперація та організація асоціації кооператорів (у співавторстві з Фірсовим Є.О. Розділ вищевказаної монографії. с. 68-76).
9. Методичні аспекти визначення вигоди партнерства аграрних та промислових підприємств. (У співавторстві з Кочетковим О.В., Бурнукіною О.Л. Матеріали науково-технічної конференції співробітників економічного факультету ЛСГП до 75-річчя ЛСГП, ювілейний випуск).- Луганськ, 1996 р.

5. АНОТАЦІЯ

Супіханов Б.К. Ціновий механізм АПК України в умовах переходу до ринку. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук із спеціальності 08.01.01 - економічна теорія. - Київський національний Університет імені Тараса Шевченка, Київ, 1997.

Дисертація присвячена питанням формування цінового механізму АПК.

У роботі розкриваються теоретичні основи ціноутворення у ринковій економіці, розглядається новий підхід до формування суспільно-необхідних витрат праці в умовах переходу до ринку.

Розглядаються особливості керування процесом ціноутворення, виявлені основні завдання держави в питаннях регулювання цін на сільськогосподарську продукцію.

Пропонується єдиний методологічний підхід до визначення нормативу рентабельності, який закладається у ціни на продукцію сільського господарства та промисловості. Основні результати роботи знайшли відображення у рекомендаціях по практичному застосуванню "Системи ведення агропромислового виробництва Луганської області на період 1997-2005 рр."

Ключові слова: суспільно необхідні витрати праці, вартість, закон вартості, ціна, ціноутворення, ціновий механізм.

Супіханов Б.К. Ценовой механизм АПК Украины в условиях перехода к рынку. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.01.01 - экономическая теория. Киевский национальный Университет имени Тараса Шевченко, Киев, 1997.

Диссертация посвящена вопросам формирования ценового механизма АПК.

В работе раскрываются теоретические основы ценообразования в рыночной экономике, рассматривая новый подход к формированию общественно-необходимых затрат труда в условиях перехода к рынку.

Рассматриваются особенности управления аграрным сектором, показаны основные задачи государства в вопросах регулирования цен на сельскохозяйственную продукцию.

Предлагается единый методологический подход к определению норматива рентабельности, закладываемого в цены на продукцию сельского хозяйства и промышленности. Основные результаты работы нашли отражение в рекомендации по практическому применению "Системы ведения агропромышленного производства Луганской области на период 1997-2005 гг."

Ключевые слова: общественно-необходимые затраты труда, стоимость, закон стоимости, цена, ценообразование, ценовой механизм.

Supikhanov B.K. Price mechanism of Ukrainian Agro-Industrial Complex under market transition conditions. - Manuscript.

This dissertation paper for Candidate of Economic Sciences grade in speciality 08.01.01 - economical theory - Kiev National University, Kiev, 1997.

The dissertation paper is devoted to the problems of price mechanism formation in Agro-Industrial Complex.

The work reveals the theoretic basis of market economy pricing. It considers new approach to socially - necessary labour expenditures formation under the conditions of transition towards market.

The peculiarities of pricing management are also considered.

Besides, new state tasks are shown as to the problems of price regulations on farm produce.

The only methodological approach is suggested to determine the efficiency rate, involved in farm and industrial produce price. The main achievements of the work resulted in recommendations on practical application of "Management system of agro-industrial production of Lugansk Region for the period of 1997-2005".

Key words: socially - necessary labour expenditures, cost, law of cost, price, pricing, price mechanism.

Формат 60x84 1/16. Обсяг 1,25 ум. д.ар. Замовлення 2486. Тираж 110 пр.
Луганська міська друкарня
